

รูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน จังหวัดพิษณุโลก

The Model of Community Radio Broadcast in Phitsanulok Province

ชุมพล เสมอจันทร์*

chumpol@live.psu.ac.th

ภิตติยา พงษ์พานิช**

Pitiya95@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. การเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชน 2. เพื่อหารูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน ประชากรได้แก่ หัวหน้าสถานีวิทยุชุมชน กรรมการสถานีวิทยุชุมชนและประชาชนที่รับฟังรายการวิทยุชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3,090 คน กลุ่มตัวอย่างคือ หัวหน้าสถานีวิทยุชุมชน กรรมการสถานีวิทยุชุมชนและประชาชนที่รับฟังรายการวิทยุชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 88 คน เครื่องมือ ที่ใช้งานการวิจัย คือ 1) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยเชิญหัวหน้าสถานีวิทยุชุมชน เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ และอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 17 คน 2) แบบสังเกตโดยการมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าไปร่วมดำเนินงานภายในสถานีวิทยุชุมชนจำนวน 1 แห่ง 3) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88 คน ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการตีความ การจำแนกชนิดหมวดหมู่วิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะข้อมูล หาความเกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอนต่าง ๆ การหาคำอธิบายการสังเคราะห์ และการสร้างข้อสรุปผลการวิจัย

ผลวิจัยพบว่า 1. การเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชนประกอบด้วย 1) การพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะการส่งเสริมจรรยาบรรณของบุคลากร 2) การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการกำหนดแผนงานโครงการ และกิจกรรมการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานีวิทยุชุมชน 3) การจัดระบบการเรียนรู้ เพื่อให้เอื้อต่อการบริหารนโยบายของสถานีวิทยุชุมชน 4) โครงสร้างที่เหมาะสมของบริบทงานที่สำคัญมีคณะกรรมการดำเนินงานวิทยุชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ มีแรงสนับสนุนจากชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง 5) การประเมินสรุปผลการดำเนินงาน ควรทำอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายและแง่มุมที่จะประเมินต้องมีหลากหลาย 2. รูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน มีจำนวน 9 ประเภทรายการ ดังนี้ 1) รายการข่าว 2) รายการบทความ 3) รายการสัมภาษณ์ 4) รายการอภิปราย 5) รายการสารคดี 6) รายการนิตยสาร 7) รายการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในท้องถิ่น 8) รายการปกิณกะ 9) รายการถ่ายทอดเสียง

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จ.พิษณุโลก

**เจ้าหน้าที่สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดทำรายการ วิทยุชุมชน พิษณุโลก

Abstract

The objectives of this research were 1. to reinforce potential of community radio broadcast, 2. to find the community radio broadcast model. The population of this study was 3090 people who are heads of community radio, committee of community radio and the public who listen to the radio program of community radio in Muang District, Phitsnulok Province. The samples were 88 people. The research tools were 1) group discussion form by inviting 17 people who are heads of community radio, public officers, and university lecturers, 2) participatory observation form which included the researcher who got involved in broad casting operation, 3) structured interview by interviewing 88 samples. This procedure, the researcher collected the data by himself. Data were analyzed qualitatively by interpretation, classification, comparative analysis, finding the correlation of each step, finding the explanation of synthesization, and constructing the conclusion.

The findings were as follows: 1. the reinforcement of potential of community radio broadcast comprised 1) personnel development especially reinforcement of personnel's code of conduct, 2) designating the policy on planning, project, extra activity or strategic plan and community radio operational plan, 3) learning system to effect the policy administration of the community radio broadcast, 4) appropriate structure of the job context ;that is, having capable committee, strong support from local administration, 5) operation conclusion should be conducted continually with variety of goals and evaluation. 2. The model of community radio broadcast comprised 9 programs as follows: 1) news, 2) articles, 3) interview, 4) discussion, 5) documentary, 6) magazine, 7) local publicity, 8) miscellaneous, 9) sound broadcasting.

Keywords : Radio broadcast, model, Phitsanulok

บทนำ

วิทยุกระจายเสียงของประเทศไทย เริ่มเปิดดำเนินการในปี พ.ศ. 2470 โดยเริ่มต้นจากการเป็นวิทยุของรัฐที่ส่งกระจายเสียงในพื้นที่แคบ ๆ ก่อน เนื่องจากเทคโนโลยีของเครื่องส่งยังไม่ก้าวหน้า แต่ในระยะต่อมาได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีให้ก้าวหน้าขึ้น จึงมีการดำเนินการในลักษณะของวิทยุส่วนกลาง โดยเริ่มแรกวิทยุท้องถิ่นคือวิทยุประจำท้องถิ่นของคณะกรรมการทหารสื่อสาร กองทัพบกและสถานีวิทยุ ปชส.

(เปลี่ยนเป็น สวท.ในเวลาต่อมา) ของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งกำลังส่งคลื่นครอบคลุมเฉพาะภูมิภาค หรือเฉพาะพื้นที่ไม่กี่จังหวัด แต่ทุกสถานียังมีหน่วยงานราชการเป็นเจ้าของ และดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถึงแม้จะพยายามให้บริการข่าวสาร หรือจัดรายการเพื่อประชาชนในท้องถิ่นก็ตามแต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นวิทยุชุมชนตามหลักสากล เนื่องจากกระบวนการคัดเลือกเนื้อหาและความเป็นเจ้าของยังไม่เกิดจากความคิดริเริ่ม และการบริหารจัดการของประชาชนในชุมชนโดยตรง

ปัจจุบันมีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มีเจตนารมณ์ให้คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรสาธารณะต้องการให้ระบบสื่อสารมวลชนเป็นแนวทางที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์สูงสุดของประชาชนและมีบทบาทสูงซึ่งจึงเกิดปัญหาเรื่องรายได้เพื่อใช้เป็นทุนในการดำเนินการและบำรุงรักษาอุปกรณ์โดยที่รัฐได้มีข้อห้ามในการแสวงหากำไรและมีการตรวจสอบเนื้อหาในการดำเนินรายการ ชุมชนต้องการใช้สิทธิในการสื่อสารเรื่องที่ดีต่อชุมชนและต้องการให้คนในชุมชนเป็นผู้ผลิตและผู้ฟังเข้าถึงง่ายใช้ระบบอาสาสมัครเข้ามาช่วยและไม่แสวงหากำไร จำเป็นที่วิทยุชุมชนจะต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสื่อกระจายเสียงในระดับท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารที่สนองตอบต่อความต้องการอันหลากหลายของปัจเจกบุคคล ที่รวมตัวกันเป็นชุมชน รวมทั้งเชื่อมโยงสมาชิกของชุมชนผ่านทางกรแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติ การสร้างความเข้าใจตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งยิ่งขึ้นวิทยุชุมชนเป็นการบริการสาธารณะไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจ การค้าหรือผลประโยชน์อื่นใด ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมทางการสื่อสารของคนในชุมชน เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงของบุคคล กลุ่มบุคคล ชนกลุ่มน้อย และผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเฉพาะใด ๆ ทำให้ขาดงบประมาณทั้งการบำรุงรักษาและพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ผู้ที่เข้ามาช่วยงานสถานีวิทยุชุมชนเป็นผู้มีจิตสาธารณะเป็นหลักไม่ได้เน้นที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทำให้การบริหารงานประสบกับปัญหาอุปสรรคในการจัดบริการและการจัดรายการที่แต่ละแห่งก็มีรูปแบบของตนเองทำให้การสื่อสารกับชุมชนไม่ครอบคลุมสาระที่เป็นประโยชน์ทั้งหมดจำเป็นที่สถานีวิทยุชุมชนต้องมีรูปแบบการจัดทำรายการที่มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชน
2. เพื่อหารูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการศึกษาวิทยุชุมชนไว้ดังนี้

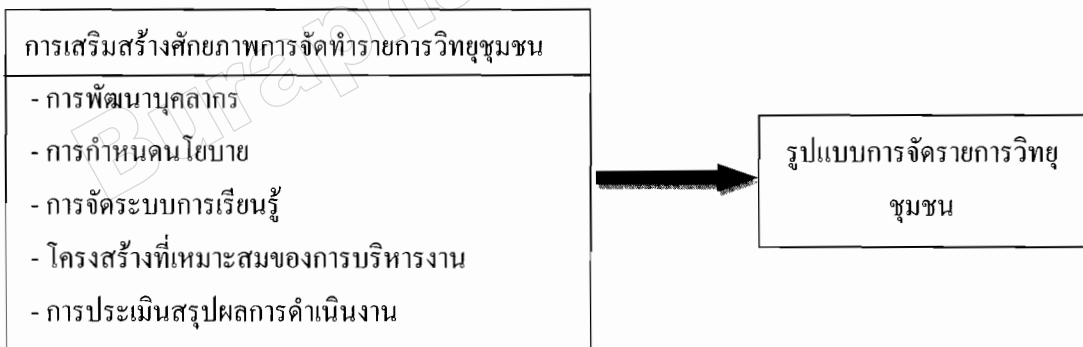
กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2543) ได้กล่าวถึงแนวทางในการสร้างศักยภาพ (potentiality) เป็นความสามารถในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งด้านงบประมาณและประชาชนในท้องถิ่น โดยการพัฒนาศักยภาพให้มีการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ผสมผสานระหว่างคุณลักษณะกับคุณสมบัติที่ตกตะกอน นอกจากความรู้เนื้อหาวิชาสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมเพื่อให้เกิดการแสดงผลและมีทักษะในการใช้วิทยุชุมชน รวมทั้งให้มีความสามารถในการกำหนดนโยบาย พัฒนาศักยภาพ จัดระบบการเรียนรู้ จัดโครงสร้างที่เหมาะสมของรายการวิทยุ การเสริมสร้างศักยภาพจึงมีความสำคัญคือเป็นการเตรียมคนให้พร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับสถานการณ์ด้วยความรู้สึกที่ดี เป็นการปรับปรุงข้อบกพร่องให้เหมาะสม สามารถวางแนวทางให้สามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้ด้วยตนเอง จนเป็นตัวอย่างในการอ้างอิงให้เกิดการพัฒนา กับ คนอื่น ๆ ในสังคม ในหลักการแนวความคิดของวิทยุชุมชน นั้น จุมพล รอดคำดี (2542) ได้สรุปหลักการของวิทยุชุมชนไว้ว่า ต้องเกิดจากความต้องการของชุมชน ต้องได้รับการยอมรับของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ถือเป็นแนวทางการเสนอรายการข่าวสารของชุมชนเป็นหลัก เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนร่วมคิดร่วมวางแผนร่วมจัดรายการและสามารถเข้าไปบริหารจัดการ

หรือเป็นผู้ปฏิบัติในสถานที่ได้ และเป็นการจัดระบบเพื่อ
บริการประชาชน

ตามบทบัญญัติมาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2550) กำหนดให้คลื่น
ความถี่ จัดเป็นทรัพยากรสาธารณะและต้องการให้เกิด
ประโยชน์สูงสุดของประชาชน “วิทยุชุมชน” จึงมีหลัก
สำคัญในการดำเนินการเพื่อประชาชน โดยประชาชน
ของประชาชน ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางความคิด
และเริ่มต้นบริหารจัดการองค์กรสื่อกระจายเสียงใน
ระดับท้องถิ่นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลาง
ของข้อมูลข่าวสารที่สนองต่อความต้องการ อัน
หลากหลายของปัจเจกบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน
มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทัศนคติใน การสร้างความ
เข้าใจโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมไม่แสวงหากำไรทาง
ธุรกิจการค้าหรือประโยชน์อื่นใดดังที่ จุมพล รอดคำดี
(2542) และ สุกัญญา พรหมเนรมิต (2551) ได้กล่าวถึง
หลักการวิทยุชุมชนไว้ว่า ต่างเกิดจากความต้องการของ
ชุมชนโดยถือหลักการว่าคนส่วนใหญ่รวมตัวกันแสดง
ความคิดและแสดงความต้องการร่วมกันในการบริหาร
จัดการวิทยุชุมชน ซึ่งองค์การยูเนสโก (กาญจนา แก้ว

เทพ, 2549) ได้วางลักษณะของวิทยุชุมชนไว้ว่าต้องให้
ประชาชนเข้าถึงง่าย (accessibility) ประชาชนมีส่วน
ร่วม (participation) และประชาชนมีการบริหารจัดการ
ด้วยตนเอง (self-management) นอกจากนี้ยังมีข้อ
ค้นพบจากงานวิจัยดังเช่น สุระชัย ชูผลกา (2548) ได้
นำเสนองานวิจัยเรื่องบทบาทและสถานภาพวิทยุชุมชน
ไทยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนภายหลังการจัดตั้ง
สถานีวิทยุชุมชน พบว่าภาครัฐและหน่วยงานควรมีการ
กำกับติดตามในการกำหนดมาตรฐานของวิทยุชุมชน
ที่แตกต่างไปจากมาตรฐานกลางวิทยุและสนับสนุน
งบประมาณ และปณิพร ไพบุลย์วัฒน์กิจ (2549) ได้
ทำการศึกษาการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนของภาค
ประชาชนกรณีเครือข่ายองค์กรวิทยุชุมชนเชียงใหม่
สรุปว่าปัจจัยที่สนับสนุนการเตรียมความพร้อมวิทยุ
ชุมชนมี 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านการเมือง ได้แก่ สิทธิ
คุ้มครองในการเข้าถึงสื่อ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่
วิทยุราคาถูกลง ประชาชนสามารถซื้อได้และยังมีแหล่ง
ทุนให้การสนับสนุน ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ แกนนำ
ชุมชนและประชาชนตื่นตัวในสิทธิการสื่อสารและเห็น
ความจำเป็นของการมีวิทยุชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. ศึกษาเนื้อหา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์โครงการ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

2. ขั้นตอนปฏิบัติการภาคสนาม

2.1 การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการจัดบันทึกภาคสนาม บันทึกสิ่งที่สังเกตได้ ประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ และมีบทวิเคราะห์เบื้องต้นทุกครั้งเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล โดยใช้อุปกรณ์ช่วยรวบรวมข้อมูล ใช้อุปกรณ์โสตศึกษา ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียงขนาดเล็ก

2.3 การสนทนากลุ่ม โดยคัดเลือกหัวหน้าสถานี เจ้าหน้าที่สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดและอาจารย์มหาวิทยาลัย โดยการเลือกแบบเจาะจง

2.4 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้าไปร่วมดำเนินงานภายในวิทยุชุมชนจำนวนหนึ่งแห่ง ด้วยการเลือกจากสถานีวิทยุชุมชนตามคำแนะนำของชมรมวิทยุชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

3. ขั้นตอนตรวจสอบข้อมูลและขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์แบบสรุปอุปนัย แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น ลักษณะและข้อเสนอแนะ ทำการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ การจำแนกชนิดหมวดหมู่ นำเขียนในรูปแบบการพรรณนา

4. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ หัวหน้าสถานีวิทยุชุมชน กรรมการสถานีวิทยุชุมชนและประชาชน ที่รับฟังรายการวิทยุชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3,090 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าสถานีวิทยุชุมชน กรรมการสถานีวิทยุชุมชนและประชาชน ที่รับฟังรายการวิทยุชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 88 คน จาก 22 สถานี ๆ ละ 4 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งขั้นตอน การสร้างเครื่องมือออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษารูปแบบการการเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชน รูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

1.1 รวบรวมเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชนและรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน

1.2 สรุปผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชน และรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชนและรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนของวิทยุชุมชน เครือข่ายวิทยุชุมชน คณะกรรมการวิทยุชุมชน สมาชิกของวิทยุชุมชน ตัวแทนวิทยุชุมชน รวมถึงประชาชนผู้รับฟังวิทยุชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง ของสถานีวิทยุชุมชน จำนวน 88 คน จากสถานีวิทยุชุมชน ทั้ง 225 แห่ง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเสริมสร้าง

ศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชนและรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน

2.2 สรุปเนื้อหาจากแบบสัมภาษณ์โดยการแยกหมวดหมู่ การวิเคราะห์ ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชนและรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน

2.3 จัดทำร่างรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นจากแบบสัมภาษณ์ นำมาสังเคราะห์และจัดทำร่างรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นไปได้ทางวิชาการ เพื่อนำข้อเสนอแนะต่างๆ มาปรับปรุงแก้ไข

2.4 ระดมสมอง ด้วยการจัดเวทีย่อย สังเคราะห์ร่างรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชนพัฒนาการจัดทำรายการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อวิภาครูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน จังหวัดพิษณุโลก

ระยะที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน เพื่อให้ได้ รูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชนของท้องถิ่น ก่อเกิดสุขภาวะและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยมีวิธีการดังนี้

3.1 จัดทำรูปแบบรายการวิทยุชุมชน และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คนตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบรายการวิทยุชุมชน

3.2 นำรูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายของสถานีเพื่อให้บริการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีขั้นตอนสำคัญดังนี้

1) กำหนดรูปแบบที่พึงประสงค์โดยการนำรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชน รูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชนและการสร้างนโยบายสาธารณะ เรื่องการจัดทำรายการวิทยุชุมชน มาเป็นกรอบในการดำเนินงาน

- 2) ประเมินสถานการณ์จริงปัจจุบัน
- 3) กำหนดแนวทางวางแผนการดำเนินงาน
- 4) ดำเนินการ
- 5) ประเมินผล

วิธีรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล ในวันที่ 1 มีนาคม 2553 และสิ้นสุดในวันที่ 30 กันยายน 2553 รวมทั้งสิ้น 7 เดือน

2. ทำการสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 88 ชุด กับหัวหน้าสถานีวิทยุชุมชน กรรมการสถานีวิทยุชุมชนและประชาชนที่รับฟังรายการวิทยุชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 88 คน จาก 22 สถานี ๆ ละ 4 คน โดยขอความร่วมมือจากผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ตอบตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

3. ตรวจสอบจำนวนแบบสัมภาษณ์ ว่าครบตามจำนวนที่กำหนดไว้หรือไม่ และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ที่ไม่สมบูรณ์มีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์มากที่สุดของงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1 การวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปประกอบด้วย เพศ อายุ ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์ หน่วยงาน ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ และวันที่ให้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ จะทำการคำนวณจำนวน และร้อยละของเพศ จำนวนค่าเฉลี่ยของอายุ และระยะเวลาในการให้สัมภาษณ์ ข้อมูลตำแหน่งและหน่วยงานที่สังกัด

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชน รูปแบบการจัดทำรายการวิทยุชุมชน และการสร้างนโยบายสาธารณะเรื่องการจัดทำรายการวิทยุชุมชน

ผู้วิจัยจะใช้การตีความ การจำแนกชนิดหมวดหมู่ วิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะข้อมูล หาความเกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอนต่าง ๆ การหาค่าอธิบาย การสังเคราะห์ และการสร้างข้อสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ แล้วดำเนินการเขียนรายงานการวิจัยในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการประเมินการเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชนและรูปแบบรายการวิทยุชุมชนด้วยการวัดระดับความรู้ความเข้าใจการสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและ การสัมภาษณ์เพื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำรายการวิทยุชุมชน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปย่อจากข้อมูลทั้ง 3 แห่ง ได้ข้อสรุปดังนี้ 1) การพัฒนาบุคลากร 2) การกำหนดนโยบาย 3) การจัดระบบการเรียนรู้ 4) โครงสร้างที่เหมาะสมของการบริหารงาน 5) การประเมินสรุปผลการดำเนินงาน และรูปแบบรายการวิทยุชุมชน มีองค์ประกอบในหลายภาคส่วนที่เหมาะสม ดังนี้ 1) รายการข่าว 2) รายการบทความ 3) รายการสัมภาษณ์ 4) รายการอภิปราย 5) รายการสารคดี 6) รายการนิเทศสาร 7) รายการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในท้องถิ่น 8) รายการปกิณกะ 9) รายการถ่ายทอดเสียง

อภิปรายผล

1. การเสริมสร้างศักยภาพ การจัดทำรายการวิทยุชุมชน ควรมีองค์ประกอบในหลายภาคส่วนที่เหมาะสม คณะกรรมการดำเนินงาน และ บุคลากรในการผลิตรายการวิทยุชุมชน อันประกอบด้วยประกอบด้วย ผู้ผลิตรายการ ผู้กำกับรายการ ผู้เขียนบท ช่างเทคนิค

ผู้ดำเนินรายการ และวิทยากรหรือแขกรับเชิญควรมุ่งเสริมสร้างและเรียนรู้ ให้นำผลการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดทำรายการวิทยุชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550) บัญญัติว่าในการดำเนินการใด ๆ ให้ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น คือ มีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดทำรายการวิทยุชุมชนและตระหนักถึงความสำคัญในการจัดทำรายการวิทยุชุมชน บทบาทของรายการวิทยุชุมชนและสามารถเชื่อมโยงเข้าชุมชนได้ เห็นประโยชน์และตระหนัก ในความสำคัญของรายการวิทยุชุมชน เพื่อการบริการชุมชน มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการจัดทำรายการวิทยุชุมชน มีพื้นฐานที่เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล และสอดคล้องกับ บทบาทหน้าที่ต่าง ๆ โดยที่ สุระชัย ชูผลกา (2548) ก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีผู้มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการทำงานด้านชุมชนและการสื่อสารเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการจัดวางมาตรฐานของวิทยุชุมชน กาญจนา แก้วเทศ (2549) ได้กล่าวถึงองค์การยูเนสโก ได้ให้แนวทางให้ประชาชนได้บริหารจัดการด้วยตนเอง เช่น การผลิต การกำกับ การเขียนบท การควบคุมอุปกรณ์ เป็นต้นมีทักษะคำนิยม และจริยธรรมเบื้องต้นที่จำเป็นในการจัดทำรายการวิทยุชุมชน สืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชน ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติ ปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบในการคิด พูด ทำ โดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วย ความรอบคอบระมัดระวัง มีความเสียสละต่อการปฏิบัติงานและมีจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานแนวทางในการพัฒนาบุคลากรหน่วยงานวิทยุชุมชน และการเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำรายการวิทยุชุมชน สิ่งที่จะส่งเสริมให้หน่วยงานมีการพัฒนานั้น สิ่งที่สำคัญคือจะต้องมีการส่งเสริม การพัฒนาบุคลากรให้ดี

2. ในการจัดโครงสร้างที่เหมาะสมในการกำหนดรูปแบบรายการวิทยุชุมชนซึ่งกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2543) ได้กำหนดแนวทางในการจัดการวิทยุชุมชนต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนซึ่งตรงกับความเห็นของ จุมพล รอดคำดี (2542) ที่ว่าให้เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผนในการจัดรายการและผู้ปฏิบัติการในสถานีได้ ดังนั้นข้อสรุปที่ค้นพบรูปแบบรายการวิทยุชุมชน มี 9 ประเภทรายการคือ 1) รายการข่าว เป็นรายการรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ ข้อมูลเนื้อหาสาระที่ต้องการประชาสัมพันธ์มาจัดทำในรูปแบบข่าว 2) รายการบทความ ปกติจะเป็นบทสั้นๆ มีความยาวประมาณ 2-5 นาที มีรายละเอียดมากกว่าสเปค ใช้ภาษาต่างๆ เป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระที่ต้องการประชาสัมพันธ์ มาเรียบเรียงเป็นคำพูด 3) รายการสัมภาษณ์ เป็นรายการ ถาม - ตอบ เชิงสนทนา ระหว่าง ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้ผู้ฟังได้รับฟังคำพูดข้อเท็จจริง หรือความคิดเห็น 4) รายการอภิปราย เป็นรายการที่เปิดโอกาสให้นักวิชาการ ประชาชนหรือผู้ที่มีความรู้ มาร่วมรายการเพื่อกล่าวถึงเหตุการณ์หรือประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นที่น่าสนใจ 5) รายการสารคดี เป็นรูปแบบรายการที่ให้เนื้อหาสาระในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่มีรายละเอียด ในหลายแง่มุม มีวิธีการนำเสนอได้หลายลักษณะ โดยมุ่งเสนอประเด็นเนื้อหาในเรื่องเดียวกัน 6) รายการนิตยสาร เป็นรายการที่นำเสนอเนื้อหาสาระภายในท้องถิ่นหรือจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นการนำเสนอข่าวสาร ข้อมูลภายในท้องถิ่น ชุมชนการนำเสนอข่าวสารข้อมูลภายนอกท้องถิ่น 7)

รายการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในท้องถิ่น เป็นรายการบริการประชาสัมพันธ์ข่าวของคนในชุมชนและชุมชนอื่น สามารถแจ้งข่าวสาร/ประชาสัมพันธ์โครงการจากหน่วยงานหรือบริการสาธารณะ และรับแจ้งเหตุด่วนเหตุร้าย,การแจ้งเตือนภัย 8) รายการปกิณกะที่จัดอยู่ในวิทยุชุมชน แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ รายการ เพลง และรายการบันเทิงอื่น ๆ รายการปกิณกะเป็นรายการที่มีความหลากหลาย ในการนำเสนอเนื้อหาสาระ 9) รายการถ่ายทอดเสียง เป็นรายการถ่ายทอดเสียงพระราชพิธีต่าง ๆ รายการถ่ายทอดเสียงการออกกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาล รายการถ่ายทอดเสียงการประชุมรัฐสภา รายการถ่ายทอดเสียงการแข่งขันกีฬา และรายการถ่ายทอดเสียงคอนเสิร์ต ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของวิทยุชุมชนที่ว่าประชาชนเข้าถึงง่าย มีส่วนรวมและบริหารจัดการตนเอง และตรงกับ ความต้องการของชุมชน ซึ่งสอดคล้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ควรใช้กับสถานีวิทยุชุมชน ที่มีการดำเนินงานไม่เกี่ยวข้องเชิงธุรกิจ ซึ่งขณะนี้เป็น การผสมผสานระหว่างวิทยุชุมชนกับวิทยุเชิงธุรกิจ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ควรทำวิจัยสถานีวิทยุชุมชน ผสมผสานกับเชิงธุรกิจเพื่อทำให้สามารถหางบประมาณ มาใช้ในการบริหารงาน และพึ่งพาตนเองได้

เอกสารอ้างอิง

- กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ. [ออนไลน์] www.mua.go.th (สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2553)
- กาญจนา แก้วเทพ. วิทยุชุมชน : คลื่นหนูนการสร้างพลังให้ท้องถิ่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุน. 2549.
- จุมพล รอดคำดี. วิทยุชุมชน การปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม. อุบลราชธานี: ศิริธรรม ออฟเซ็ท. 2542
- บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. [ออนไลน์]. www.thailandlawyercenter.com. (สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2553)

- ปิ่นฉัตร ไพบูลย์วัฒนกิจ. การเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนของภาคประชาชน กรณีเครือข่ายองค์กร
วิทยุชุมชนเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. 2549.
- พิรวัสส์ ลีวิศิษฎ์พัฒนา. การกำหนดนโยบายสาธารณะในการเสริมสร้างศักยภาพผู้บริหาร. วิทยานิพนธ์
รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2551.
- ร่างพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก
www.utcc.ac.th. (สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2553)
- สุกัญญา พรหมเนรมิต. ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชน. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี. 2551.
- สุระชัย ชูผลกา. “บทบาทและสถานภาพวิทยุชุมชนไทยกับการมีส่วนร่วมของประชาชน”. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก www.nbtc.co.th. (สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2553)
- สารโรจน์ แวมณี. รายงานการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิทยุชุมชนเพื่อประชาชน : มุลนิธิ ไฮเนริคเบิลล์
สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. 2551.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. นโยบายสาธารณะ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
2550.
- McQuail, D. *McQuail's Mass Communication Theory* (5th ed.). London : SAGE. 2005.